

Forfatter: Jacobsen, J. P.

Titel: Samlede Værker II Udg. paa Grundlag af Digterens efterladte Papirer af Morten Borup

Citation: Jacobsen, J. P.: "Samlede Værker II Udg. paa Grundlag af Digterens efterladte Papirer af Morten Borup", i Jacobsen, J. P.: *Samlede Værker II Udg. paa Grundlag af Digterens efterladte Papirer af Morten Borup*, udg. af Morten Borup ; Georg Christensen , 1924-29, s. 92. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-jacob02val-shoot-idm140366213723760.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Værker II Udg. paa Grundlag af Digterens efterladte Papirer af Morten Borup

VII

Det var en Foraarsaften, Solen skinnede saa rød ind i Stuen, den var lige ved at gaa ned. Vingerne af Møllen deroppe paa Volden drev deres Skygger over Ruderne og Værelsets Vægge, kommende, svindende, i ensformig Vekslen af Skumring og Lys: - een Stund Skumring, to Stunder Lys.

Ved Vinduet sad Niels Lyhne og stirred gennem Voldens bronzemørke Ælme mod Skyernes Brand. Han havde været udenfor Byen, under nysudsprungne Bøge, mellem grønne Rugmarker, over blomsterbrogede Enge; Alting havde været saa lyst og let, Himlen saa blaa, Sundet saa blankt og de spadserende Damer saa sælsomt smukke. Syngende var han gaaet henad Skovstien, saa blev Ordene borte i hans Sang, saa lagde Rytmen sig, saa døde Tonerne bort og Stilheden kom som en Svimmelhed over ham. Han lukkede Øjnene, men endda mærkede han, hvordan Lyset ligesom drak sig ind i ham og flimred gennem alle Nerver, medens den køligt berusende Luft ved hvert Aandedrag sendte det sært betagne Blod med vildere og vildere Kraft gennem de i Magtløshed dirrende Aarer, og der kom ham 93 en Følelse paa, som om alt det Myldrende, Bristende, Spirende, Ynglende i Vaarnaturen om ham, mystisk søgte at samle sig i ham i eet stort, stort Raab; og han tørsted efter dette Raab, lytted til hans Lytten tog Form af en uklar, svulmende Længsel.

Nu, han sad der ved Vinduet, vaagnede Længslen igjen.

Han længtes imod tusinde sitrende Drømme, mod Billeder af kølig Finhed: - lette Farver, flygtende Duft og fin Musik fra ængsteligt spændte, bristefærdigt spændte Strømme af sølverne Strænge; - og saa Tavshed, ind i Tavshedens inderste Hjærte, hvor Luftens Bølger aldrig bar et eneste Tonevrag hen, men hvor Alting hvilte sig til Døde i røde Farvers stille Gløden og ildfuld Vellugts ventende Varme. - Han længtes ikke efter dette, men det gled frem, udaf det Andet og drukned det, til han vendte sig fra det og hentede sit Eget frem igjen.

Han var træt af sig selv, af kolde Tanker og af Hjærnedrømme. Livet et Digt! Ikke naar man idelig gik omkring og digtede paa sit Liv i Stedet for at leve det. Hvor det var indholdsløst, tomt, tomt, tomt. Denne Gaaen paa Jagt efter sig selv, snedigt observerende sine egne Spor - i en Kreds naturligvis; dette skrømtvis at kaste sig ud i Livets Strøm og saa samtidig sidde og mede efter sig selv og fiske sig selv op i en eller anden kuriøs Formumning! Blot det vilde komme over ham - Livet, Kjærlighed, Lidenskab, saadan at 94 han ikke kunde digte med det, men saa det digtede med ham.

Uvilkaarligt gjorde han en afværgende Bevægelse med sin Haand. Han var dog inderst inde bange for dette Mægtige, som kaldtes Lidenskab. Denne Stormvind, som hvirvled afsted med alt det Satte, alt det Avtoriserede, alt det Erhvervede hos Mennesket, som var det visne Blade! Han holdt ikke af det. Denne buldrende Flamme, der ødsled sig bort i sin egen Røg - nej - han vilde brænde langsomt.

Og dog - det var saa ynkeligt med denne Leven-afsted for halv Kraft, i stille Vande, med Kyst i Sigte, saa gid det vilde komme med Strøm og Storm! - om han vidste kun hvordan: alle hans Sejl skulde flyve mod Raa for en Fart efter Livets den spanske Sø. Farvel til de langsomt draabende Dage, Farvel til lykkelige, smaa Momenter; I leve vel, I matte Stemninger, der maatte pudes op i Poesi for at skinne, I lunkne Følelser, som maatte klædes paa i varme Drømme, og dog frøs ihjel, I fare som I maa! jeg stævner mod en Strand, hvor Stemninger slynge sig som frodige Ranker opad alle Hjærtets Fibre - en vildende Skov; for hver visnende Ranke er der tyve i Blomst, for hver blomstrende Ranke er der hundred i Skud.

Om jeg var der blot!

. Han løb træt i sin Længsel, han var syg af sig selv. Han trængte til Mennesker. Men Erik var naturligvis ikke hjemme, Frithiof havde 95 han været sammen med om Formiddagen, og til at gaa i Theateret var det for silde.

Alligevel gik han ud, og drev mismodig om i Gaderne.

Maaske Fruen var hjemme? Det var ingen af hendes Aftner, og det var lovlig sent.

Om han alligevel prøvede!

Fru Boye var hjemme.

Hun var ene hjemme; hun havde været for træt af Foraarsluften til at følge med Søsterdatteren i Middagsselskab, og havde foretrukket at lægge sig paa Sofaen og drikke stærk The og læse Heine; men nu var hun mæt af Vers og havde Lyst til at spille Lotteri.

Saa spillede de Lotteri.

Femten, tyve, syvoghalvfjerds og en lang Række af Tal, Raslen af Træbrikkerne i Posen og en irriterende Rullen med Kugler henad Gulvet i Lejligheden ovenover.

"Det er ikke morsomt," sagde Fru Boye, da de i en langsommelig Tid ingen Sedler havde faaet besat. "Vel? - nej," svarede hun sig selv og rystede mismodig paa Hovedet. "Men hvad skal vi saa lege?"

Hun foldede Hænderne foran sig paa Brikkerne og saae haabløst forskende over paa Niels.

Niels vidste virkelig ikke.

"Sig bare ikke Musik!"

Hun bøjede Ansigtet ned over Hænderne og berørte de knyttede Fingre med sine Læber, den ene Kno efter den anden, hele Rækken igjennem og tilbage igjen.

96

"Det er den afskyeligste Tilværelse, der er til," sagde hun og saae op. "Det er ikke muligt at opleve det Allermindste, og den Smule Livet kaster af sig, hvor skal den kunne holde En i Flugt, hvad, føler De ikke det Samme?"

"Jo, jeg veed virkelig ikke hedre, end at vi bærer os ad som Kalifen i Tusind og een Nat. Naar De blot fik et hvidt Klæde om Hovedet til den Silkeslaabrok, De har paa, og jeg laante Deres slore, ostindiske Shawl, saa kunde vi udmærket godt gaa for to Kjøbmænd fra Mossul."

"Og hvad skulde saa vi to ulykkelige Kjøbmænd tage os for?"

"Gaa ned til Stormbroen og leje en Baad for tyve Guldstykker, og saa sejle op ad den dunkle Flod."

"Forbi Sandkisterne?"

"Ja, med kuleurte Lamper paa Masten."

"Ligesom Kjærlighedsslaven Ganem. - Hvor jeg kjender den igjen, hele den Tanke- gang; det er saa ægte mandfolkeagtigt straks at have saa gyseligt travlt med at bygge op paa Sceneri og Situation, og lade selve Hovedsagen ligge for alt det Udenomsvæsen. Har De ikke lagt Mærke til, at vi Fruentimmer er saa uendelig meget mindre Fantaster end Mændene? Vi kan ikke saadan foregribe Nydelsen i vor Fantasi eller holde os Lidelsen fra Livet med en fantastisk Trøst. Hvad der er, det er. Fantasien! - det er saa jammerlig lidt. - Ja, naar man er blevet ældre som jeg, saa nøjes man undertiden med Fantasteriets Fattigkomedie. 97 Men det skulde man aldrig gjøre, aldrig!"

Hun satte sig mat til Rette i Sofaen, halvt liggende, halvt siddende, med Haanden under Hagen og Albuen støttet af Sofaens Puder.

Blikket saae drømmende ud i Stuen, og hun syntes helt fortabt i triste Tanker.

Niels tav ogsaa, og der blev ganske stille. Kanariefuglens rastløse Hoppen blev hørlig, Taffeluhret dikkede sig frem gjennem Tavsheden, højere og højere, og en Stræng i det aabne Klaver gav sig med et pludseligt lille Sæt, og klang med en lang, lille, døende Tone sammen med Tavshedens blødelige Syngen.

Hun saae saa ung ud som hun laa der, lige under Astrallampens mildt gule Skjær, belyst fra Issen og til Foden, og der var en bedaarende Uoverensstemmelse mellem den dejlige, stærktformede Hals, den matroneagtige Charlotte Gorday-Kappe, og saa de barnligt troskyldige Øjne og den aabnede, lille Mund med de mælkehvide Tænder.

Niels saae beundrende paa hende.

"Hvor det er underligt at længes efter sig selv!" sagde hun, langsomt slippende sine Drømme og kommende tilbage med sit Blik, "og jeg længes saa tidt, saa tidt efter mig selv som ung Pige, og elsker hende som En, jeg havde staaet inderlig nær og delt Liv og Lykke og Alting med, og saa har mistet, uden at jeg kunde gjøre det Allermindste for det. Hvad for en yndig Tid det var! De aner ikke, hvor sart og skært saadan en ung Piges Liv er, lige 98 i den allerførste Kjærligheds Tid. Det kan kun siges i Toner, men tænk Dem det som en Fest, en Fest i et Feslot, hvor Luften den lyser, ligesom rødmende Sølv. Der er fuldt af kølige Blomster, og de skifter deres Farve, tie bytter langsomt Farve med hinanden, Alting klinger derinde, jublende, men dog dæmpet, og de dæmrende Anelser glimter og gløder som en mystisk Vin i fine, fine Drømmeskaaler, og det klinger og dufter: tusinde Dufte dise gjennem Salene; aa, jeg kunde græde, naar jeg tænker derpaa og naar jeg tænker paa saa ogsaa, at om jeg fik det igjen Altsammen, som det var, ved et Mirakkel, saa vilde det Liv slet ikke kunne bære mig nu, men jeg vilde falde igjennem som en Ko, der vilde danse paa Spindelvæv."

"Nej netop ikke," sagde Niels ivrigt, og hans Stemme dirrede, da han blev ved, "nej, De vilde netop kunne elske langt finere og ganske anderledes aandfuldt end den unge Pige."

"Aandfuldt! hvor jeg hader denne aandfulde Kjærlighed. Det er ikke andet end Tøjblomster, der vokser op af saadan en Kjærligheds Jordbund; de vokser ikke en Gang, de tages fra Hovedet og stikkes i Hjærtet, fordi Hjærtet ingen Blomster har selv. Det er just det, jeg misunder den unge Pige, at hos hende er der Intet uægte, hun kommer ikke Fantasteriets Surrogat i sin Kjærligheds Bæger. Tro ikke, at fordi hendes Elskov er gjennemvævet og overskygget af Fantasibilleder og Billeder igjen i een stor, frodig Vaghed, at det er, fordi

99
hun bryder sig mere om de Billeder, end om den Jord hun træder paa, det er blot fordi alle Sandser og Instinkter og Evner i hende griber efter Kjærlighed en overalt - overalt, uden at hun bliver træt. Men det er ikke fordi hun nyder sine Fantasier, eller saameget som blot hviler i dem, nej, hun er ganske anderledes virkelig, saa virkelig, at hun tidt og mange Gange paa sin egen, uvidende Maade bliver uskyldigt cynisk. De aner for Exempel ikke, hvad det kan være for en berusende Nydelse for en ung Pige, hemmeligt at indaande den Duft af Cigarrøg, der er ved hendes Elskedes Dragt, - det er tusinde Gange mere for hende, end en hel Ildebrand af Fantasi. Jeg foragter Fantasi. Hvad er det, naar Ens hele Væsen higer mod et Menneskes Hjærte, saa kun at blive lukket ind i Fantasiens kolde Forstue! Og hvor tidt er det ikke saadan! og hvor tidt maavi ikke finde os i, at den, vi elsker, klæder os ud med sin Fantasi, sætter os en Glorie om Haaret, binder os Vinger paa Skuldrene, og svøber os ind i et stjernebesaaet Gevandt, og finder os saa først rigtig værd at elske, naar vi gaar om i al den Maskeradestads, hvori Ingen af os rigtig kan være sig selv, fordi vi er alt for pyntede, og fordi man gjør os forvirrede ved at kaste sig i Støvet for os og tilbede os, i Stedet for at tage os som vi er, og saa blot elske os." Niels var ganske forvirret, han havde taget hendes Lommetørklæde op, som hun havde tabt, og sad og berusede sig i dets Parfume, 100 og var slet ikke forberedt paa, at hun skulde se saa utaalmodigt spørgende paa ham, just nu, da han var saa fordybet i at betragte hendes Haand; men han fik da svaret, at han syntes det var det største Bevis paa, hvor stor Mandens Kjærlighed var, at han, for at forsvare det over for sig selv, at elske et Menneske saa usigeligt højt, maatte omgive dette Menneske med et Skjær af Guddommelighed.

"Ja, det er netop det, der er det Fornærmelige," sagde Fruen, "vi er jo guddommelige nok som vi er."

Niels smilte forekommende.

"Nej, De maa ikke smile, det skal slet ikke være Spøg. Tværtimod, det er meget alvorligt, for denne Tilbedelse, den er i sin Fanatisme i Bund og Grund tyrannisk, vi skal tvinges til at passe ind i Mandens Ideal. Hug en Hæl og klip en Taal det i os, der ikke stemmer med hans ideale Forestilling, det skal bort, om ikke ved at kues, saa ved at oversees, ved systematisk Forglemmelse, ved at nægtes al Udvikling, og det vi ikke har, eller som slet ikke er ejendommeligt for os, det skal drives i den vildeste Blomstring, ved at det hæves til Skyerne og ved at der altid forudsættes, at vi har det i højeste Maal og ved at gjøres til den Hovedhjørneste, hvorpaa Mandens Kjærlighed er bygget. Jeg kalder det Vold mod vor Natur. Jeg kalder det Dressur. Mandens Kjærlighed er dresserende. Og vi bøjer os derunder, selv de som Ingen elsker, bøje sig mefl, foragtelige Svage som vi er!" 101 Hun rejste sig fra den liggende Stilling og saae truende overpaa Niels.

"Dersom jeg var skøn! aa, men bedaarende skøn, dejligere end nogen Kvinde, der har levet, saa Alle der saae mig, blev grebne af en uudslukkelig, vaandefuld Kjærlighed, blev slagne deraf som af en Trolddom; hvor jeg da ved min Skjønheds Magt skulde tvinge dem til at tilbede, ikke deres traditionelle, blodløse Ideal, men mig selv, som jeg stod og gik, mig selv Tomme for Tomme, Fold for Fold af m i t Væsen, Glimt paa Glimt af m i n Natur."

Hun havde nu rejst sig helt, og Niels var ogsaa betænkt paa at gaa, men han stod og drejede paa mange dristige Vendinger, som han alligevel ikke turde give Lyd. Endelig tog han Mod til sig, greb hendes Haand og kyssede den, men hun rakte ham ogsaa den anden Haand til Kys, og saa fik han ikke andet sagt, end: Godnat.

Niels Lyhne var bleven forelsket i Fru Boye, og han var glad over det.

Da han gik hjem gennem de samme Gader, i hvilke han tidligere paa Aftenen var drevet mismodig om, forekom det ham, som om det var længe, længe siden, han havde gaaet her. Der var desuden kommen saadan en Sikkerhed, saadan en rolig Anstand over hans Gang og Holdning, og da han omhyggeligt knappede sine Handsker, gjorde han det under Indtrykket af, at der var sket en stor Forandring med ham, og med en halvbevidst Fornemmelse 102 af, at han skyldte denne Forandring, at knappe sine Handsker, - omhyggeligt.

Altfor optaget af sine Tanker til at kunne sove, gik han op paa Volden.

Han tænkte saa mærkværdig roligt, syntes han, og var forundret over den Stilhed, der var i ham, men han troede ikke rigtig paa Stilheden, det var ham som om det i hans Væsens dybeste Grund bobled ganske stille, men uophørligt; vælded og gjæred og trængte paa, men langt, langt borte. Han var til Mode, som om

han ventede paa Noget, der skulde komme fra det Fjærne, en fjærn Musik, der skulde nærme sig lidt efter lidt, tonende, susende, skummende, brusende; rungende hvirvle sig ned over ham, tage ham, han vidste ikke hvordan, bære ham, han vidste ikke hvorhen, komme som en Flod, kæmpe som en Brænding, og saa - -

Men nu var han rolig, kun denne dirrende Syngen i det Fjærne, ellers var Alting Fred og Klarhed.

Han elskede, han sagde det højt for sig selv at han elskede. Mange Gange. Der var saadan en forunderlig Klang af Værdighed i de Ord, og de betød saa meget. De betød, at han ikke længer var en Fange i alle hine fantastiske Barndomsindflydelsers Vold, at han ikke længer var en Leg for maalløse Længsler og taagede Drømme, at han havde reddet sig ud af dette Elverland, der var vokset op med ham, op om ham, og havde omslynget ham med hundred Arme, holdt ham for Øjnene 103 med hundred Hænder. Han havde vristet sig ud af dets Tag og vundet sig selv; rakte det end efter ham, bad det ham end ned med stumme Blikkes Dragen, vinked det end med hvide Klæder, dets Magt var død, en dagdræbt Drøm, en solspredt Taage. For var den ikke Dag og Sol og hele Verden, hans unge Elskov! Havde han ikke før spanket om i en Hæders Purpur, der ikke var spundet, været stor paa en Trone, der ikke var rejst; men nu: han stod som paa et højt Bjærg og saae ud over Verdens vide Slette, en sangtørstig Verden, hvor han ikke var til, ikke var anet, ikke var ventet. Det var en jublende Tanke at tænke, at ikke et Pust af hans Aande havde rystet et Løv eller kruset en Vove i hele denne vide, vaagne Uendelighed. Alt det var hans til at vinde. Og han kjendte han kunde det, følte sig sejerssikker og stærk, som kun den kan, der har alle sine Sange usungne svulmende i sit Bryst.

Den lune Foraarsluft var fuld af Dufte, ikke mættet med dem, som en Sommernat kan være det, men ligesom stribet af Duft, af krydret Balsamduft fra unge Popler, sene Violers kølige Aande, Hægebærs lune Mandelvellugt, og Alt det kom og blandtes, gik og skiltes, blussed enkeltvis frem et Øjeblik, sluktes med Eet, eller løstes langsomt op i Nattelufften. Og ligesom Skygger af Duftens lunefulde Dans jog luftige Stemninger hen gennem Sindet. Og ligesom Sansen gjækkedes af Duftene, der veg og kom, som selv de vilde, saadan higed ogsaa 104 Sindet forgjæves efter, blideligt hvilende, at blive baaret hen i stille Flugt paa en Stemnings sagte, viftende Vinger, men det var nu ikke Fugle med Vinger, der kunde bære, Dun og Fjer kun, der bares for Vinden, sneede ned og blev borte.

Han søgte at kalde hendes Billede frem, saadan som hun havde ligget paa Sofaen og talt til ham, men det kom ikke, han saae hende gaa borte i en Allee, saae hende sidde og læse med Hat paa, holdende et af de store, hvide Blade i Bogen mellem sine behandskede Fingre, lige ved at blade om, og bladende om og om igjen, han saae hende stige ind i sin Vogn om Aftenen efter Theateret, nikke til ham bagved Ruden, og saa kjørte Vognen, han stod og saae efter den, og den blev ved at kjøre, og han blev ved at kunne følge den, ligegyldige Ansigter kom og talte til ham, Skikkelser han ikke havde seet i mange Aar gik ned ad Gaden, vendte sig om og saae efter ham, og stadig kjørte Vognen og blev ved at kjøre, han kunde ikke blive af med den Vogn, ikke komme til at tænke paa andre Billeder for den Vogn. Saa just som han var aldeles nervens af Utaalmodighed, saa kom det: det gule Lys, Øjnene, Munden, Haanden under Hagen, saa tydeligt, som om det var der lige foran ham i Mørket.

Hvor var hun ikke dejlig, hvor mild ikke, hvor skær! Han elskede hende i knælende Begjær, han tryglede for hendes Fod om al denne 105 daarende Skjønhed. Kast dig ned fra din Trone til mig. Gjør dig til min Slavinde, læg selv Slavekjæden oin din Hals, men ikke for Leg, jeg vil rykke i Kjæden, der skal være Lydighed i alle dine Ledemod, Trældom i dit Blik. At jeg kunde bøje dig til mig med en Elskovsdrik, nej, ingen Elskovsdrik, for den vilde tvinge dig, og du vilde viljeløs lyde dens Tvang, og kun jeg skal være Herre, og jeg skulde tage mod din Vilje, liggende brudt i dine ydmygt fremstrakte Hænder. Du skulde være min Dronning og jeg din Slave, men min Slavefod skulde være paa din stolte Dronningentakke; det er ikke Vanvid hvad jeg attraar, for er d e t ikke Kvindeelskov at være stolt og stærk og bøje sig, det er Elskov veed jeg, at være svag og herske.

Han følte, at det i hendes Sjæl, som var Sjæl for det Yppige, Blussende, Sandseligt-bløde i hendes Skjønhed, det vilde aldrig lade sig drage til ham, det vilde ingensinde tage ham i Favn med disse blændende Junoarme, aldrig i Evighed elskovssvagt give denne vellystaandende Nakke hans Kys i Vold. Han saae det godt, den unge Pige i hende kunde han vinde, havde han vel vundet, og hun, den Yppige, det troed han forvist, hun havde følt, hvordan den aarle Skjønhed, der var død i hende, mystisk havde rørt sig i sin levende Grav, for at favne ham med slanke Jomfruarme, møde ham med bange Jomfrulæber. Men hans Elskov var ikke den. Han elskede kun det, der 106 ikke stod til at vinde, elskede just denne Nakke med dens varme Blomsterhvidhed og dens Skjær af duggende Guld under det dunkle Haar. Han hulked i Elskovssavn og vred sine Hænder i higende Afmagt, han slynged sine Arme om et Træ, læned sin Kind mod dets Bark og græd.